

BŐSZE PÉTER

A „Magyar orvosi nyelv”: egy éledő új tantárgy a Semmelweis Egyem Általános Orvosi Karán és a Doktori Iskolában

A *Magyar Orvosi Nyelv* című folyóirat korábbi számaiban már értesítettük az olvasókat, hogy a Semmelweis Egyem Általános Orvosi Karán a „Magyar orvosi nyelvet” 2002-ben, új, szabadon választható, 2003/2004 tanévben pedig kötelezően választható, pontértékű tantárgynak fogadták el.

A Magyar orvosi nyelv a magyar nyelv oktatásának késői gyermeke, 212 évvel a magyar nyelv – mint hivatalos tantárgy a közép és felsőoktatásban – bevezetése után kezdtük oktatni a Semmelweis Egyetemen. Egy újszülött tantárgy, de máris nagy érdeklődést váltott ki. A 2003/2004-es tanévben 203 hallgató vette fel, és vizsgázott belőle. Ékes bizonyítéka az érdeklődésnek, hogy az előadásokon 150-170 hallgatónál kevesebb soha nem volt. Ismerve az előadások gyér látogatottság – kivételek természetesen vannak – ezek a számok önmagukért beszélnek. Az előadásokra a II. sz. Női Klinika tantermében került sor; a lehetőségért a Tanulmányi Osztálynak, nagyvonalú támogatásáért pedig Dr. Paulin Ferenc professzor úrnak tartozom hálával. Az előadók elkötelezettsége, önzetlen, lelkes munkája minden tiszteletet, elismerést megérdemel. Nélkülük ez a tantárgy nem ölthetett volna testet. Nem kevésbé vagyok lekötözött a hallgatóknak; közel 200, lelkes, nyílt, érdeklődő, figyelő arc még egy harcedzett előadónak is meghatározó élmény.

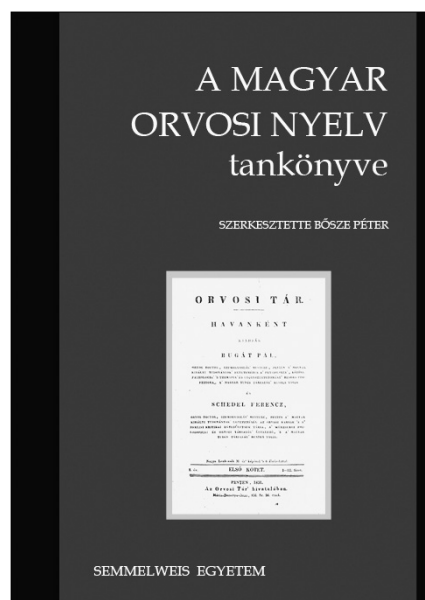
Nehézséget jelentett az írott ismeretanyag hiánya, amin egy honlap (www.orvosinyelv.hu) létrehozásával igyekeztünk javítani. A honlap megalkotásáért, elkészítésért, önzetlen munkájáért Bősze Domonkosnak mondok köszönetet. Szükséges volt a honlap a részletes tájékoztatás (tanrend, tételek stb.) miatt is, hiszen a Neptun-rendszer befogadóképessége véges. A túlterhelt előadók-tól nem várhattuk el, hogy előadásaik anyagát néhány hét alatt dolgozat formájában rendelkezésünkre bocsássák. Ennek ellenére néhánytól megkaptuk, és a teljes szöveget a honlapon megjelentettük. Más esetekben csak az előadások képsorát bocsáthattuk a hallgatók részére. A vizsgatételek összeállításához is a tapasztalatlanság bélyegével nyúltunk; végül is nem sikertelenül. A vizsga szóbeli és nyelvhelyességi írásbeli részből állt. Az utóbbiért Dr. Grétsy Zsombort illeti elismerés.

A tanév és a vizsga tapasztalatai, a hallgatók, előadók véleményei összegeződtek, és megfogant a Magyar orvosi nyelv című tantárgy tankönyvének gondolata. Az előadók egy emberként vállalták, hogy közreműködnek. Reménnel hiszem, hogy a 2005/2006-os tanév hallgatói már ebből vizsgáznak.

Amikor ezeket a sorokat írom, néhány nappal vagyunk a tantárgy kezdete előtt. Fel-emelő érzés, hogy az ÁOK hallgatók száma 213. Ketten a Doktori Iskola hallgatói közül is jelentkeztek. Köszönöm a bizalmat és a támogatást a Semmelweis Egyetem profeszszorainak, többek között Szollár Lajos dékán úrnak, Szél Ágoston egyetemi tanár úrnak, Tulassay Tivadar rektor úrnak, Donáth Tibor és Paulin Ferenc professzor uraknak.

2005/2006-os tanév tanterve

1 hét	A magyar orvosi szaknyelv története napjainkig
<i>Prof. dr. Keszler Borbála</i>
A magyar orvosi nyelv művelésének kérdései
<i>Prof. dr. Bősze Péter</i>
2. hét	A gyógyszerészeti alapkutatás szaknyelve
<i>Prof. dr. Tekes Kornélia</i>
Nyelvtani alapkérdések és általános szövegalakítási nehézségek
<i>Dr. Grétsy Zsombor</i>

3. hét . A tudományos tevékenység mérése – tudománymérés
Prof. dr. Palkovits Miklós
 Irodalomkeresés – a könyvtár és a világháló szerepe
 (Index Medicus, Medline, PubMed stb.)
Prof. dr. Palkovits Miklós
4. hét Globalizáció és anyanyelv, európai tapasztalatok – az anyanyelv és az önazonosság
Prof. dr. Grétsy László
 Hogyan írunk tudományos közleményt: általános ismeretek.
Prof. dr. Bősze Péter
5. hét Az orvosi viselkedés és a nyelvhasználat összefüggése
Prof. dr. Szirmai Imre
 Szócsisólási és szövegszerkesztési gyakorlatok
Prof. dr. Bősze Péter
6. hét Lehet-e, érdemes-e, kell-e magyar orvosi nyelven közölni?
Prof. dr. Bertók Lóránd
 A vírusok, baktériumok, gombák stb. neveinek írása, a mikrobiológia nyelve
Prof. dr. Bősze Péter
 A különírás, egybeírás szabályai
Dr. Grétsy Zsombor
7. hét Az Orvosi Hetilap és Markusovszky Lajos
Prof. dr. Fehér János
 Zárthelyi dolgozat
8. hét Az orvosi tankönyvek, kézikönyvek írásának, szerkesztésének szempontjai
Prof. Dr. Gaál Csaba
 Az idegen szavak írásának szabályai, nehézségei
Dr. Laczkó Krisztina
9. hét Az anatómiai nevek írása és magyarítása
Prof. dr. Donáth Tibor
 A magyar szavak eredete, a szóalkotás módjai, magyarítás, magyarosítás, nyelvújítás
Dr. Búvári Márta
10. hét A folyóirat a szerkesztőségben, a szerkesztők és bírálók szerepe, felelőssége
Prof. dr. Vécsei László
 Szócsisólási és szövegszerkesztési gyakorlatok
Prof. dr. Bősze Péter
11. hét Az élettan, az immunológia és a társtudományok szaknyelve
Dr. Mitsányi Attila

A rövidítések, betű- és mozaikszók írásának szabályai és alkalmazásuk az orvosi irodalomban, a kötőjelek használata
Dr. Grétsy Zsombor

12. hét A tudományos fokozatok rendszere, a Magyar Tudományos Akadémia szerepe kezdettől napjainkig
Prof. dr. Dobozy Attila
 Hogyan tartunk tudományos előadást: a tudományos előadások tartásának és a poszterek készítésének alapvető szempontjai; az előadások összefoglalóinak megírása
Prof. dr. Bősze Péter
13. hét Bizonyítékokra alapozott orvoslás és kezelési irányelvek fogalmi és nyelvhasználata
Prof. dr. Kerpel-Fronius Sándor
 Önéletrajz és pályázatok írása
Dr. Grétsy Zsombor
 Az elhangzottak megbeszélése, zárás
Prof. dr. Bősze Péter

Miért fontos a „Magyar orvosi nyelv” és annak oktatása?

1. A magyar nyelvű orvosi irodalom tele van nyelvi vonatkozású kérdőjelekkel. Messzemenően nincs egyetértés még a latin szavak írásmódját illetően sem, az angol szavakról, kifejezésekről nem is beszélve. Van, aki az eredeti írásmód mellett foglal állást, mások a magyaros írásmódot részesítik előnyben, de nagyon sokan – s talán ez a legrosszabb – a kettőt keverik, evvel elég nagy összevisszaságot szülve a szaknyelv használatában.

2. A magyar nyelven író orvosok, kutatók körében nemcsak, hogy egyetértés nincs az idegen nyelvekből átvett új kifejezések magyar megfelelőit illetően, de úgy tűnik, hogy széles körben erre még az igény sem merült fel. Pedig a magyar orvosi nyelvet, hasonlóan más szaknyelvekhez és a köznyelvhez is, ellepik az idegen kifejezések. Az orvosi, biológiai szakma a molekuláris biológia korát éli, az orvosi irodalom átíródik a betegségek molekuláris alapú osztályozása szerint. Ez a változás hasonló ahhoz, mint aminek elődeink voltak tanúi, amikor a mikroszkóp az orvosi gyakorlat részévé vált, és az addig kézzel fogható szöveti, illetve sejtszintűvé zsugorodott. A betegségek szövettani beosztást nyertek. A mai változások azonban nagyságrendekkel nagyobbak, a sejtek, a sejtelemelek és a kromoszómák szintjén keresztül a molekuláris nagyságrendig jutottunk. Az ismeretek mennyisége hatványozódva növekszik. A molekuláris biológia új fogalmak ezreit szüli, új szakszavak garmadája születik, és mind angolul. Az angol kifejezések rátelepszenek más nyelvekre, beléjük épülnek, és előbb-utóbb uralni fogják azokat. Ez a veszély minket is fenyeget, és, ha nem találunk magyar megfelelőket, nem készítjük az „új szótárt” magyarul is, akkor a magyar orvosi nyelv cse-nevésszé válik, egy kificamodott zagyva keverékké, melyet még

az orvosok is csak nehezen, sokszor egyáltalán nem fognak érteni – ennek előjeleit, jeleit máris tapasztalhatjuk.

3. Jogilag előírt kötelességünk, hogy a betegeket felvilágosítsuk a betegségükkel, a kezelés lehetőségeivel kapcsolatban, és minden ezzel összefüggő kérdésekre választ adjunk. Kezelést csak megfelelő tájékoztatás után szabad végezni. A tájékoztatást a beteg, a kezelésébe való beleegyezéssel együtt, aláírásával igazolja. A tájékoztatás magába foglalja azt is, hogy a beteg az orvosi jelentést, zárójelentést is megértse. Magától értetődően a tájékoztatás csak magyar nyelven lehetséges. Ez azt jelenti, hogy – ahol ez egyáltalán lehetséges – a latin kifejezések magyar megfelelőire is szüksége van a szakmának.

4. Ez az igény határozottan szélesedik is, hiszen a népesség egyre inkább igyekszik tájékozódni az egészségét és annak megőrzését, a betegségek megelőzését illetően. Természetesen ezzel kapcsolatban is minden tájékoztatás, ismeretterjesztés, az egész hazai népességre kiterjedő felvilágosítás is csak magyar nyelven történhet.

A magyar orvosi nyelv ápolása nem lehet sikeres, ha oktatását nem az orvostanhallgatók, kezdő orvosok, kutatók körében kezdjük. Ezért hoztuk létre és tartjuk fontosnak a Magyar orvosi nyelv című tantárgyat, amely az alapvető nyelvi kérdések mellett az orvosi nyelvvel, az orvosi irodalom művelésével és tanulmányozásával kapcsolatos egyéb fontos kérdésekről is szól.

A tantárgy bevezetése és az első tanfolyam

A „Magyar Orvosi Nyelv” nevű szabadon választható tantárgyat 2002-ben indítottuk volna. Kezdeti szervezési nehézségek miatt azonban nem nagyon jutottunk el a hallgatókhoz. 2003-ban már sokkal szélesebb körben kezdtük a tájékoztatást, de így is voltak nehézségek. Végül 2004. elején, 12 hallgatóval kezdtük el az oktatást (15 héten keresztül heti két órában), amelyet vizsga követett. Mind a 12 hallgató sikeres vizsgát tett, érdeklődésük és lelkesedésük megható volt. A tantárgynak különös jelentőséget ad, hogy – tudomásom szerint – ilyen témájú oktatás a magyar orvosi egyetemeken még nem zajlott.

Az előadók között rangos nyelvészek és szakmánk kiemelkedő képviselői voltak: Prof. dr. Bertók Lóránd, Prof. dr. Bősze Péter, Prof. dr. Donáth Tibor, Prof. dr. Fábián Pál, Prof. dr. Fehér János, Prof. dr. Grétsy László, Dr. Grétsy Zsombor, Dr. Gyarmati Zsuzsanna, Prof. dr. Lapis Károly, Dr. Mitsányi Attila, Prof. dr. Palkovits Miklós, Dr. Tekes Kornélia, Dr. Törőcsik Beáta, Dr. Varga Zoltán, Prof. dr. Vécsei László.

A fontosabb szóba került témák: 1. A magyar orvosi szaknyelv fejlődésének, művelésének története, szaknyelvünk jelenlegi helyzete, napjaink nehézségei, a szaknyelv művelés céljai, lehetőségei; 2. A magyar orvosi szaknyelv művelésének szervezeti, formái, a magyarítás kérdése; 3. A magyar helyesírási és stílári ismeretek alapjai; 4. A globalizáció és az anyanyelv viszonya, illetve az ezzel kapcsolatos európai tapasztalatok, tehát az anyanyelv és az önazonosság kérdésköre; 5. Lehet-e, érdemes-e, kell-e magyar orvosi nyelven közölni? 6. Az anatómiai nevek írása és magyarítása; 7. Az angol és latin szavak írásának

elvei; 8. Hogyan tartsunk tudományos előadást? 9. A nemzetközi és a magyar tudományos folyóiratok a klinikus szemével; 10. Az orvos–orvos-párbeszéd, az orvos–nővér-párbeszéd, az orvos–beteg-párbeszéd nehézségei, lehetőségei; 11. Hogyan írjunk tudományos közleményt? 12. A szakirodalom helyes értésének, értékelésének, fordításának nehézségei; 13. A szaknyelvi helyesírási és stílári ismeretek alapjai; 14. A daganatgyógyászat szaknyelve, különös tekintettel a tájékoztatásra; 15. Az élettan és a társtudományok szaknyelve; 16. A gyógyszernevek és a gyógyhatású készítmények neveinek írása; 17. A tudományos tevékenység mérése – tudománymérés; 18. Irodalomkeresés – a könyvtár és a világháló szerepe (Index Medicus, Medline, PubMed stb.); 19. A molekuláris biológia és az alap kutatás szaknyelve; 20. Az orvosi szótárak készítésének szempontjai és buktatói; 21. A szakfolyóiratok szerkesztése, a szerkesztő helye stb.

A tantárgy oktatása során a hallgatók és az előadók részéről is egyértelműen megfogalmazódott a magyar orvosi nyelv művelésének fontossága, oktatásának szükségessége. Nehézséget jelent, hogy az egyetemi előadók többsége erre nem fordít gondot, és bizony az is, hogy az egyetemi tankönyvek nyelve is sok kívánni valót hagy maga után. Nagyon fontos lenne, hogy a szakbírálókat mellett az egyetemi tankönyvek szaknyelvi bírálata is megtörténjen.

Donáth Tibor professzor úr előadása világossá tette, hogy az anatómiai képletek magyar neveinek elsajátítása rendkívül fontos. A cél megvalósítása érdekében levélben fordultunk Szél Ágoston professzor úrhoz, Csillag András professzor urat, pedig személyesen kerestük meg és kértük, hogy „az anatómia oktatása során a latin anatómiai nevek mellett azok magyar megnevezései is ugyanolyan hangsúlyt kapjanak. Célszerű lenne a hallgatóktól megkövetelni, hogy az anatómiai képletek latin és magyar neveit egyaránt ismerjék és használják, és hogy megértsék a magyar elnevezéseket is. Meggyőződésem, hogy a jövő magyar orvosnemdékének nyelvhasználatának szempontjából ez meghatározó lépés lenne.”

Az előadások helye a Bőr és Nemikórtani Klinika II. emeleti tanterme volt. A lehetőségért és segítségért Horváth Attila professzor úrnak és a klinikai műszaki személyzetének hálával tartozunk.

Részvétel a HEFOP IH pályázatban

Prof. dr. Szollár Lajos dékán úr tájékoztatása szerint: „A Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Program Irányító Hatósága (HEFOP IH) 3.3 pályázati felhívására („A felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztése”) válaszolva a négy magyarországi orvostudományi kar közös pályázatot kíván benyújtani. A pályázat egyik súlyponti része új tárgyak bevezetését célozza meg. A kredit alapú képzésre történő áttérés komoly kihívást jelent, és újra kell gondolni, hogy milyen ismeretanyagok tartozzanak a kötelező és a választható kategóriába. [...]”

Úgy gondoljuk, hogy a Magyar orvosi nyelv tantárgy a kreditrendszerhez elsősorban egységével, különlegességével járul

hat hozzá. További jelentősége, hogy olyan dolgokat tanít, amelyekre minden hallgatónak szüksége van, tehát a részvétel nem kötött évfolyamhoz. A tananyagban a magyar orvosi nyelv elvi (helyesírási, írásmódbeli stb.) szempontjai és gyakorlati oktatása mellett a tudományos közlemények írásának, a tudományos előadások tartásának tanítása, továbbá könyvészeti ismeretek (tudomány mérés), a tudományos fokozatok rendszerének és az orvostudomány fontosabb szakterületeinek (pl.: anatómia, élettan, gyógyszerteran stb.) sajtóságos nyelvi kérdései is megbeszélésre kerülnek. A tananyag elektronikus segédleteinek elkészítését, a világhálón történő megjelenítését is vállaljuk.

A 2004/2005-ös tanév

Nagy örömmel vettem kézhez Prof. dr. Szollár Lajos dékán úr válaszlevelét, amelyet ismételt előterjesztésünkre küldött. Ebben tájékoztatást kaptunk, hogy a Kari Tanács a Magyar orvosi nyelvet kötelezően választható (két kreditpontos) tantárgynak fogadta el. A határozat egyértelműen tükrözi, hogy a Kari Tanács elkötelezett a magyar orvosi, biológiai nyelv művelése iránt.

Szél Ágoston professzor úr, a Doktori Tanács elnöke válaszlevelében a következőket írja: „Az Egyetemi Doktori Tanács Oktatási Bizottsága megvizsgálta előterjesztését, amelyben javasolja a graduális képzésben korábban bevezetett Magyar Orvosi Nyelv tantárgy oktatását a Doktori iskola hallgatói számára is. A javaslattal a Bizottság egyetértett, ezért az említett tantárgyat kötelezően választható kurzusként a doktori képzés részeként elismerjük, és amennyiben Professzor Úr számonkérést is végez, 2 kreditponttal értékeljük.” A bizalmat nagyon köszönjük.

A tantárgy oktatására 2005. február–májusában – később egyeztetett időpontban – kerül sor az alábbiak szerint.

A MAGYAR ORVOSI NYELV CÍMŰ KÖTELEZŐEN VÁLASZTHATÓ, PONTSZERZŐ EGYETEMI TANTÁRGY

Az előadások helye: Semmelweis Egyetem, Bőr- és Nemikórtani Klinika II. emeleti tanterme (218-as szoba)

Cím: Budapest, Mária u. 41.

Felelős oktató: Prof. dr. Bősze Péter. (06 30 9 199 238, távmásoló: 275 21 72, villanyposta: bosze@axelero.hu)

Időpont: 2005. február–május

A tantárgyat a Semmelweis Egyetem bármelyik évfolyamának és a Doktori Iskolának a hallgatói is felvehetik.

Az előadások az ELTE hallgatói számára is nyitottak.

TANREND

1. hét A magyar orvosi szaknyelv története, jelenlegi helyzete és művelésének jelentősége
Prof. dr. Keszler Borbála
 A magyarítás elvi szempontjai, a fordítás alapelvei, szócsiszolás
Prof. dr. Bősze Péter

2. hét A szaknyelvművelés célja, lehetőségei és a szótárak jelentősége, különös tekintettel az orvosi szaknyelvre

Prof. dr. Fábíán Pál

Az idegen szavak írásának szabályai, nehézségei, szövegszerkesztési gyakorlat

Dr. Grétsy Zsombor

3. hét Globalizáció és anyanyelv, európai tapasztalatok – az anyanyelv és az önazonosság

Prof. dr. Grétsy László

Hogyan írjunk tudományos közleményt: általános ismeretek, a tudományos közlemények fajtái

Prof. dr. Bősze Péter

4. hét Az anatómiai nevek írása és magyarítása

Prof. dr. Donáth Tibor

Az egybe- és különírás szabályai és alkalmazásuk a magyar orvosi irodalomban,

szövegszerkesztési gyakorlat

Dr. Grétsy Zsombor

5. hét Lehet-e, érdemes-e, kell-e magyar orvosi nyelven közölni?

Prof. dr. Bertók Lóránd

Hogyan írjunk tudományos közleményt: az eredeti közlemények szerkezete, tervezése és megírása

Prof. dr. Bősze Péter

6. hét A daganatgyógyászat szaknyelve, különös tekintettel a tájékoztatásra

Prof. dr. Lapis Károly

Az ismeretterjesztés nyelvi vonatkozásai

Dr. Piróth Eszter

Az orvos és orvos, az orvos és nővér, illetve az orvos és beteg közötti párbeszéd, a beleegyező nyilatkozat

Prof. dr. Bősze Péter

7. hét A kötőjelek, az írásjelek és a számok írásának szabályai és alkalmazásuk a magyar orvosi irodalomban, szövegszerkesztési gyakorlat

Dr. Grétsy Zsombor

Hogyan írjunk tudományos közleményt: az összefoglaló közlemények, esetismertetések stb. szerkezete, tervezése és megírása

Prof. dr. Bősze Péter

8. hét A tudományos tevékenység mérése – tudomány mérés

Prof. dr. Palkovits Miklós

Irodalomkeresés – a könyvtár és a világháló szerepe (Index Medicus, Medline, PubMed stb.)

Prof. dr. Palkovits Miklós

NYELVHELYZET

9. hét A rövidítések és mozaikszók írásának szabályai és alkalmazásuk az orvosi irodalomban, szövegszerkesztési gyakorlat
Dr. Grétsy Zsombor
10. hét Hogyan tartsunk tudományos előadást: a tudományos előadások tartásának és a poszterek készítésének alapvető szempontjai; az előadások összefoglalóinak megírása
Prof. dr. Bősze Péter
11. hét A nemzetközi és a magyar tudományos folyóiratok a klinikus szemével
Prof. dr. Vécsei László
A szakfolyóiratok szerkesztése, a szerkesztő és a bírálók helye az Orvosi Hetilap tükrében
Prof. dr. Fehér János
12. hét A gyógyszernevek és a gyógyhatású készítménynevek írása
Dr. Gyarmati Zsuzsanna
A gyógyszerészeti alapkutatás szaknyelve
Dr. Tekes Kornélia
Szócsiszolás, szövegszerkesztési gyakorlat
Dr. Grétsy Zsombor
13. hét A vírusok, baktériumok, gombák stb. neveinek írása, a mikrobiológia nyelve
Prof. Dr. Nász István
Szövegszerkesztés, szócsiszolás
Prof. dr. Bősze Péter
14. hét A molekuláris biológia nyelve
Dr. Törőcsik Beáta
Az élettan, immunológia és a társtudományok szaknyelve
Dr. Műsányi Attila
15. hét Tallózás az orvosi irodalomban a könyvtáros szemével
Dr. Vasas Lívia
Ismétlő összefoglalás; a ma még megoldatlan kérdések áttekintése
Prof. dr. Bősze Péter és Dr. Grétsy Zsombor
Vizsga: *Prof. dr. Bősze Péter és Dr. Grétsy Zsombor*

Bízunk a hallgatók érdeklődésében, és mindenkit szeretettel várunk. Nagy segítséget jelentene és kérjük is olvasóinkat, hogy a Magyar orvosi nyelv tantárggyal, annak szervezésével kapcsolatos véleményüket, javaslataikat juttassák el szerkesztőségünkbe.

Fontos lenne, hogy a magyar orvosi nyelv és az ezzel kapcsolatos kérdéskörök oktatása hazánk többi orvostudományi egyetemén, de a határainkon kívüli magyar nyelvű egyetemeken, főiskolákon is létjogosultságot nyerjen.